

DÜNYA EKONOMİSİNE BAKIŞ

Ergin Yıldızoğlu

erginy@tr.net

Bu Kapitalizm Bu Krizden Çıkamaz!

Evet! Bu kriz, bu kapitalizmin sürdürülemez olduğunu gösteriyor (yoksa, tanımı gereği kriz kavramını kullanamazdık). Bu kapitalizm bu krizle birlikte bitmiştir. Bu kapitalizm bu krizden çıkamaz!

Kapitalizm bu krizden bir başka kapitalizme dönüşerek, bu kapitalizmin yerini bir başka kapitalizme bırakmasıyla çıkabilir. Ama, bugün, gündemde bir başka kapitalizm yok! Öyleyse, "Bu krizden çıkış yok!" tümcesi bugün doğru bir önermedir. "Bu krizden çıkış yok" önermesi doğruysa, kapitalizmden çıkış yolları, uzun bir aradan sonra yeniden gerçekten düşünülebilir.

Krizde geçen hafta...

Geçen hafta pazartesi günü, ABD Tedarik Müdürleri Enstitüsü'nün(SMI) imalat sanayi performansını gösteren indeksinin (50'nin altı negatif büyüme anlamına geliyor) 49.7'ye gerilediği açıklandı. Cuma günü, yeni istihdam verileri, kötümser beklentilerin de gerisinde kalarak işsizliğin yüzde 8.2'de kalarak 2009'dan bu yana gerilemediğini gösterdi. Aynı gün IMF, büyüme koşullarındaki bozulmanın ABD'yle sınırlı olmadığını, küresel büyüme oranlarına ilişkin öngörüsünü %3.2'nin altına çekeceklerini açıkladı. Dünya ekonomisinde resesyon sınırının %2.5 olduğunu, IMF'nin kronik "iyimserliğini" anımsarsak dünya ekonomisinin yeniden resesyon alanına girdiğini kolaylıkla düşünebiliriz. Tabii, 2008'den bu yana aslında hiç çıkmamış olduğunu savunmak olanaklı.

Kısacası, depresyon, mali kriz hâlâ bizimle. Ama daha fazlası da var: Önceki hafta, İngiltere'nin en büyük bankalarından Barclays'ı sarsan LIBOR (Londra bankalar arası faiz oranı) krizi, geçen hafta, Merkez Bankası'na ve politikacılara ulaşarak, ekonomik-siyasi sistemin nasıl köküne kadar çürümüş olduğunu gözler önüne serdi. 2009'da, "Bankacıları suçlama ayınlarına artık bir son verilsin" buyuran Barclays CEO'su Bob Diamond'un, geçen hafta rezil olmuş biçimde istifaya zorlanması da anlamlıydı.

Tüm dünyada kredi maliyetlerini etkileyen LIBOR, siyasi bir otorite tarafından değil, her sabah, o gün bankalar arası piyasada kendilerinden istenecek faiz oranlarına(sermaye maliyetlerine) ilişkin beklentilerini gönderen 19 uluslararası bankanın verileri üzerinden İngiltere Bankacılar Birliği (İBB) tarafından saptanıyor. Barclays, 2005-2009 arasında sermaye maliyetlerine ilişkin verileri, İBB'ye olması gerekenden, kimi zaman yüksek kimi zamanda düşük oranlarda göndermenin ötesinde, LIBOR'u saptırmak amacıyla diğer bankalarla da iletişim içinde olmuş. Bu manüplasyonun, düpedüz sahtekârlık olmanın ötesinde, ekonomi açısından üç etkisi söz konusu. Birincisi, Barclays sermaye maliyetleri konusunda yalan söyleyerek, olduğundan daha sağlam görünmeyi başarmış. LIBOR'un saptanması sürecine katılan tüm bankalar aynı hali yediğinden, tüm mali sistem olduğundan daha güçlü görünmüş, böylece denetim getirme süreci sabote edilmiş. Barclays, LIBOR'u yukarı itebildiği durumlarda da bu kez sattığı enstrümanların faizlerini yükselterek kazancını arttırmış. Birinci durumda, hazine ve yerel yönetim tahvillerinin olumsuz etkilenmesinde dolayı oluşan mali yükler halkın üzerine yıkılırken, ikinci durumda, zaten zorla ayakta durmaya çalışan birçok işletme, ev sahibi iflase, evini kaybetme durumuna itilmiş. Kısacası Barclays ve 19 banka, faiz oranlarını maniple ederek kendilerini devlet müdahalesinden korur, bu arada toplumun geri kalanından transfer ettikleri ek değerlerle kasalarını doldurur, genel müdürlerine müstehcen ikramiyeler dağıtırken, toplumun geri kalanı depresyonun yükü altında ezilmeye devam etmiş. Bu manipülasyonların, ABD ve İngiltere'de toplam mali etkisinin kredi "swap" piyasalarında 360 milyar dolara, emtia piyasalarında oluşan gelecek kontratlarında (Futures contracts) 564 milyar dolara ulaştığı

hesaplanıyor.

Geçen hafta, Bob Diamonds'tan, zamanın İşçi Partisi hükümetinin, Merkez Bankası'nın manüplasyonlara göz yummuş olduğunu öğrendik. Bugünün muhafazakâr-liberal koalisyon hükümeti de bağımsız, yasal soruşturma açmak yerine, meclis komisyonu araştırmasıyla yetinerek skandalı örtbas etmeye çalışıyor.

... likidite kapanında çırpınırken

Kapitalist ekonominin çıkmaza girdiğinin en çarpıcı göstergelerinden biri "likidite kapanı" denen olgudur. "Likidite kapanında" merkez bankası piyasaya ne kadar para basarsa bassın, faizleri ne kadar düşürürse düşürsün, üretimi, yatırımları, istihdamı etkileyemez; ekonomi büyüyemez. Bu durum "bayağı iktisat" açısından anlaşılamayan, ders kitaplarında şöyle bir değinilerek geçen teorik, ama çok korkutucu bir olasılıktır. Ne ki 2008'den bu yana bu olasılık giderek gerçek olmuştur.

Mali kriz başladığında, bunu bir likidite sorunu olarak algılayan merkez bankaları, faizleri sıfıra doğru çektiler, yüz milyarlarca dolarlık parasal genişlemeye gittiler. Geçen hafta İngiltere merkez bankası 50 milyar sterlinlik yeni bir parasal genişlemeye gidiyordu. Ama ekonomiler hâlâ depresyonda.

Peki, bu paralara ne oldu dersiniz? Kimi verilere göre ABD bankalarının (ayakta kalanların) merkez bankası hesaplarındaki para 2007 yılında 20.8 milyar dolardan, 2008 sonunda 860 milyar dolara, 2011 ortasında da 1.6 triyon dolara çıkmış. Buna karşılık banka dışı sektörün kredi dengesi, 2007'de 546 milyar dolardan, 2009'da yaklaşık 900 milyar dolar gerileyerek negatif 346 milyar dolar olmuş, 2010-11 döneminde de sıfır net kredi düzeyinde kalmış. Bankalar paranın üzerinde oturmuşlar, "reel sektöre" kredi vermemişler. Neden?

Kredi, gelecekte üretilecek değerlerin (kârlılığın) krediyi servis edebileceği, ana parayı karşılayacağı varsayımına dayanılarak verilir. Bankalar, "reel ekonomiye" bakınca bu varsayımına uygun ortam görmüyorlar. Merkez bankaları istedikleri kadar parasal genişlemeye gitsinler, faizleri sıfıra çeksinler, bu varsayım restore edilmeden kredi muslukları açılmayacak (likidite kapanı). Diğer bir değişle kâr oranları / beklentisi iyileşmeli. Ama egemen sermaye birikim rejimi, bu oranlar düştüğü için krize girdi, karşımıza bir aşırı üretim / kapasite fazlası, aynı anda da talep yetersizliği sorunu çıkardı. Bu sorun da spekülâtif köpüğü tetikledi.

Eğer devlet, bankalara öncelik veren parasal genişleme yerine, hem değer yaratacak hem istihdam artıracak, dolayısıyla yeni tüketim kapasitesi sağlayacak yatırımlara gitseydi, talep sıkışıklığı sorunu yumuşamaya başlar, yaratılan değerler de parasal genişlemenin enflasyonist baskısını azaltır, hem de devletin yapmaya başladığı yatırımlar eğer doğru planlanabilirse krizden çıkacak yeni kapitalizmin altyapısını kurmaya başlayabilirdi.

Sırtında akreple nehri geçmeyi kabul eden kurbağanın öyküsünü anımsıyor musunuz?

Burada kurbağa kapitalizm, akrep 40 yıldır devleti eline geçirmiş olan mali oligarşidir.

Önerdiğim uygulamaları finanse etmek için, önce bankalarda bağlı kaynakları açabilmesi (kamulaştırma, çalınan paraların geri alınması, büyük servetlerin vergilenmesi),

ama bundan önce de bu kapitalizmin, bu mali oligarşiden kurtulması gerekıyor.

Bu da olanaksız olduğuna göre...

Bu kapitalizm bu krizden çıkamaz!